

V Bruseli 3. októbra 2022
(OR. en)

12997/1/22
REV 1

SOC 533
EMPL 365
ECOFIN 942
EDUC 333

POZNÁMKA K BODU I/A

Od:	Výbor pre sociálnu ochranu
Komu:	Výbor stálych predstaviteľov (časť I)/Rada
Predmet:	Kľúčové sociálne výzvy: kľúčové posolstvá Výboru pre sociálnu ochranu na základe ročného preskúmania monitora výsledkov v oblasti sociálnej ochrany – schválenie

Delegáciám v prílohe zasielame kľúčové posolstvá Výboru pre sociálnu ochranu vychádzajúce z výročného preskúmania monitora výsledkov v oblasti sociálnej ochrany (SPPM) a vývoja politik v oblasti sociálnej ochrany na účely ich schválenia Radou 17. októbra 2022.

Úplné znenie správy sa uvádza v dokumente 12997/22 ADD 1.

Profily krajín v rámci monitora výsledkov v oblasti sociálnej ochrany (SPPM), ktoré sú prílohou k tejto správe, sa uvádzajú v dokumentoch 12997/22 ADD 2 – 4.

Klíčové posolstvá Výboru pre sociálnu ochranu

Výročná správa za rok 2022

Preskúmanie monitora výsledkov v oblasti sociálnej ochrany

(SPPM) a vývoja politik v oblasti sociálnej ochrany

KLÚČOVÉ POSOLSTVÁ

- Výbor pre sociálnu ochranu (SPC) v rámci plnenia svojho mandátu podľa článku 160 ZFEÚ vypracoval pre Radu na základe najnovších dostupných údajov a informácií ročné preskúmanie sociálnej situácie v EÚ a vývoja v tejto oblasti politiky v členských štátoch.** Na tomto základe dáva SPC do pozornosti zistenia a spoločné priority, podľa ktorých by sa mala usmerniť príprava ročného prieskumu udržateľného rastu na rok 2023.
- V roku 2021 začala ekonomika členských štátov EÚ znova rásť.** Zlepšenie zdravotnej situácie, ako aj koordinované opatrenia na úrovni EÚ a na vnútroštátnej úrovni zamerané na zmiernenie vplyvu pandémie ochorenia COVID-19 pomohli hospodárstvu EÚ vrátiť sa na jeseň 2021 na úroveň výroby pred pandemiou. Nezamestnanosť klesla z najvyššej úrovne počas pandémie, čo bolo 7,8 % koncom roka 2020, na 6,0 % v polovici roka 2022. V roku 2021 sa zvýšili aj reálne príjmy domácností.
- V roku 2022 útočná vojna Ruska proti Ukrajine vytvorila nové hospodárske a geopolitické prostredie.** Následné zvýšenie cien energií a komodít, narušenie dodávok a rastúca neistota ohrozujú obnovu Európy po pandémii a prispievajú k zhoršeniu sociálnej a hospodárskej klímy. Mnohé domácnosti, najmä rodiny s nižšími príjmami, ktoré mieniajú väčší podiel svojich príjmov na energiu a potraviny, by sa pre vysoké ceny energií, rastúcu infláciu a zvýšenie celkových životných nákladov mohli dostať do neistej hospodárskej situácie, čím by sa zvrátil pokrok dosiahnutý v posledných rokoch pri znižovaní nezamestnanosti, chudoby a nerovnosti v mnohých krajinách.
- Vojna vyvolala aj obrovskú humanitárnu krízu, pričom od začiatku konfliktu viac ako 12 miliónov Ukrajincov utieklo zo svojej krajiny.** Prílev utečencov do Európy predstavuje nápor na kapacitu viacerých krajín EÚ prijímať tých, ktorí utekajú pred vojnou, a poskytovať im ochranu, ako aj veľkú záťaž pre systémy sociálnej ochrany a sociálneho začlenenia v celej Európe.

5. **Pred inváziou Ruska na Ukrajinu bolo možné pozorovať zväčša pozitívny vývoj sociálnej situácie, pričom väčšina ukazovateľov SPPM za rok 2021 poukazovala najmä na pozitívne zmeny vo všetkých členských štátoch odrážajúce vplyv obnovy a prínos systémov sociálnej ochrany a sociálneho začlenenia, najmä:**

- **zníženie rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia** vo viac ako tretine členských štátov, ktoré odráža najmä pokles **závažnej materiálnej a sociálnej deprivácie** v mnohých krajinách, pričom **vývoj bol rôznorodejší**, pokiaľ ide o mieru rizika chudoby a podiel obyvateľstva žijúceho v domácnostiach takmer bez zamestnania;
- **významná redukcia hĺbky chudoby**, pokiaľ ide o všeobecnú populáciu v asi tretine členských štátov, spolu so **skracovaním pretrvávania chudoby** v polovici krajín, čo čiastočne odráža **rastúci vplyv sociálnych transferov** v tretine členských štátov;
- **situácia detí vo všeobecnosti** sa v mnohých členských štátoch **zlepšila**, čo sa prejavilo znížením rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia detí, ich miery materiálnej a sociálnej deprivácie a redukciou medzery chudoby u detí (hoci v tejto poslednej kategórii sedem členských štátov zaznamenalo nárast);
- **zlepšila sa aj situácia mladých ľudí**, pričom poklesla miera NEET¹ a počet osôb, ktoré predčasne ukončili školskú dochádzku v tretine krajín;
- **miera zamestnanosti starších pracovníkov** sa naďalej zvyšovala v dvoch tretinách členských štátov, čo odráža pozitívne zmeny na trhu práce v roku 2021;
- **zlepšenie**, pokiaľ ide o **chudobu a relatívnu príjmovú situáciu starších ľudí** (vo veku 65 rokov a viac), pričom ich miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia klesla v takmer polovici krajín.

¹ Osoby, ktoré nie sú zamestnané, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy.

6. **Napriek tomu však existuje niekoľko oblastí, ktoré treba sledovať vzhľadom na vývoj v roku 2021, konkrétne:**
- zvýšenie miery **dlhodobej nezamestnanosti** v takmer tretine členských štátov;
 - nárast **podielu obyvateľstva žijúceho v domácnostiach (takmer) bez zamestnania** v tretine členských štátov;
 - protichodný vývoj, pokiaľ ide o **príjmovú nerovnosť**, pričom pokles nastal v tretine členských štátov, no v rovnakom počte krajín došlo k nárastom.
7. **Európsky pilier sociálnych práv spolu s hlavnými cieľmi EÚ v oblasti zamestnanosti, zručností a znižovania chudoby a sociálneho vylúčenia, ktoré sú súčasťou akčného plánu na vykonávanie tohto piliera, vytvára potrebný rámec pre opatrenia na úrovni EÚ a členských štátov.** Závazky členských štátov, ktoré boli predložené ministrom práce a sociálnych vecí EÚ v júni 2022, naplňajú alebo dokonca prekračujú hlavné ciele EÚ. Keďže tieto ciele sú prepojené a vzájomne sa posilňujú, súdržné politické opatrenia by sa mali prijať vo všetkých oblastiach politiky. Pokiaľ ide o cieľ znižovania chudoby, vo väčšine členských štátov zostal počet ľudí ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením v porovnaní s rokom 2019 konštantný alebo klesol.
8. **V súčasnom nestabilnom prostredí by EÚ a členské štáty mali naďalej zavádzať ciele a účinné politické opatrenia na posilnenie sociálneho začlenenia a sociálnej ochrany a zníženie rizík pre zraniteľné domácnosti a jednotlivcov.** Opatrenia, ktoré presahujú rámec sociálnej politiky, by tiež mali prispieť k zlepšeniu sociálnej situácie v celej Únii. Vo všetkých reformách vrátane tých, ktoré sú zamerané na zelenú a digitálnu transformáciu, sa musia zohľadňovať sociálne otázky a otázky zamestnanosti. Intenzívnejšie využívanie posúdení príjmového rozdelenia môže pomôcť predísť nepriaznivým sociálnym účinkom.

9. **Je potrebné ďalšie posilnenie systémov sociálnej ochrany, aby sa zvýšila ich odolnosť a aby boli schopné zvládať súčasné a budúce výzvy.** Proces modernizácie, ktorý prebieha v mnohých členských štátoch, musí pokračovať realizáciou zásad aktívneho začleňovania s dôrazom na primeranú podporu príjmu, podporu sociálnej integrácie a účasť na trhu práce spolu s poskytovaním cenovo dostupných a kvalitných služieb. Prioritou by malo byť i naďalej, aby sa zabezpečilo zahrnutie pracovníkov v neštandardných formách zamestnania a samostatne zárobkovo činných osôb do systémov sociálnej ochrany. Na riešenie problému nevyužívania dávok sú potrebné účinné politiky, ďalšie zjednodušenie procesov a ďalšia integrácia pri poskytovaní dávok, ako aj zvýšenie transparentnosti systémov sociálnej ochrany s podporou digitálnych technológií.
10. **Vzhľadom na sociálny a hospodársky vplyv ruskej útočnej vojny proti Ukrajine je potrebné pokračovať v posilňovaní existujúcich sociálnych záchranných sietí, ako aj v cielenom úsilí o podporu zraniteľnejších osôb.** Na úrovni EÚ a vnútroštátnej úrovni by sa pozornosť i naďalej mala prednostne venovať opatreniam na zmiernenie hospodárskych dôsledkov rastúcich cien energie, najmä pre domácnosti s nízkymi príjmami, úsiliu o riešenie rastúceho bezdomovectva a vylúčenia z bývania, podpore zraniteľných rodín a detí, ako aj pokračujúcej podpore ukrajinských utečencov pri prístupe k základným službám a na trh práce.

11. **V kontexte starnúcej spoločnosti, meniaceho sa hospodárstva a trhov práce by sa malo pokračovať v úsilí o zabezpečenie primeranosti a zároveň udržateľnosti dôchodkových systémov.** Opatrenia na úpravu veku odchodu do dôchodku alebo požiadaviek na kariérny postup, dávok alebo akumulačných mier tak, aby odrážali vývoj strednej dĺžky života, by sa mali doplniť stratégiami aktívneho starnutia a pružnými formami organizácie práce vrátane možnosti kombinovať dôchodky s príjmom z práce, pričom by sa malo zabezpečiť spravodlivé zaobchádzanie s pracovníkmi s dlhou profesijnou dráhou, ktorí skoro vstúpili na trh práce. Politiky by tiež mali ľuďom v rôznych neštandardných formách zamestnania a samostatne zárobkovo činným osobám uľahčiť prístup k dôchodkovým systémom. Riešenie pretrvávajúcich rozdielov v dôchodkoch žien a mužov si bude vyžadovať vyššiu a lepšiu účasť žien na trhu práce, a to prostredníctvom úsilia o riešenie rozdielov v odmeňovaní žien a mužov, podporných politík pre osoby so zodpovednosťou za starostlivosť – vrátane prístupu k vysokokvalitnej a cenovo dostupnej starostlivosti, opatrení týkajúcich sa rovnomerného rozdelenia rodičovských povinností na uľahčenie návratu do práce po prerušení kariéry, ako aj kreditov za starostlivosť alebo iných mechanizmov na kompenzáciu osôb so zodpovednosťou za starostlivosť (najmä žien) za čas strávený mimo platenej práce na účely starostlivosti o rodinných príslušníkov.
12. **Pandémia ochorenia COVID-19 upriamila pozornosť na potrebu posilniť kapacitu vnútroštátnych systémov zdravotnej starostlivosti s cieľom zlepšiť zdravotný stav obyvateľstva a lepšie reagovať na budúce krízové udalosti.** Na tento účel je naďalej nevyhnutná užšia integrácia a koordinácia medzi sektorom zdravotníctva a sociálnym sektorom. Kľúčovou prioritou zostáva presmerovanie poskytovania služieb z nemocníc na primárnu starostlivosť, a to aj prostredníctvom investícií do nových jednotiek primárnej zdravotnej starostlivosti, širšieho zavádzania riešení elektronického zdravotníctva a obnoveného dôrazu na prevenciu chorôb a podporu zdravia. Mali by sa posilniť kapacity zdravotníckeho personálu, a to aj prostredníctvom väčších možností odbornej prípravy a podporných opatrení na zvýšenie atraktívnosti zdravotníckeho povolania. Riešenie nerovnomerného rozloženia zdravotníckych pracovníkov a zabezpečenie vyváženosti medzi regiónmi si vyžaduje zosúladenie stimulov na regionálnej a subregionálnej úrovni, ako aj vnútroštátnych rámcov hodnotenia kvality.

13. **Vzhľadom na starnutie obyvateľstva v EÚ je potrebné zabezpečiť prístup k primeranej, cenovo dostupnej a kvalitnej dlhodobej starostlivosti².** Mala by sa zlepšiť primeranosť sociálnej ochrany v prípade dlhodobej starostlivosti, aby bola dlhodobá starostlivosť včasná, komplexná a cenovo dostupná pre tých, ktorí ju potrebujú. Dostupnosť dlhodobej starostlivosti by sa mala zabezpečiť vo všetkých prostrediach, a to aj prostredníctvom rozvoja a/alebo skvalitnenia domácej starostlivosti a komunitnej starostlivosti, a s osobitným dôrazom na vyrovnávanie územných rozdielov. Vo všetkých prostrediach, v ktorých prebieha dlhodobá starostlivosť, by sa mali uplatňovať kritériá a normy zamerané na vysokú kvalitu, malo by sa tiež posilniť zabezpečovanie kvality s cieľom reagovať na existujúce štrukturálne nedostatky v poskytovaní starostlivosti, a to aj vzhľadom na rastúcu rozmanitosť súvisiacich služieb, prostredí a preferencií osôb, ktoré starostlivosť využívajú. Potrebné sú prístupy zamerané na jednotlivca a integrované poskytovanie služieb spolu s preventívnymi opatreniami a podporou nezávislého života vo všetkých prostrediach, kde sa starostlivosť poskytuje. Mali by sa riešiť potreby v oblasti zručností a nedostatok pracovníkov, a to aj zabezpečením spravodlivých pracovných podmienok. Úsilie o posilnenie poskytovania kvalitnej formálnej starostlivosti by mali sprevádzať opatrenia zamerané na poskytovanie podpory neformálnym opatrovatelkám a opatrovateľom vrátane odbornej prípravy, poradenstva, psychologickéj podpory, respitnej starostlivosti, podpory na zosúladenie pracovného života a opatrovateľských povinností a finančnej podpory.
14. **V širšom kontexte starostlivosti sú potrebné aj opatrenia na zlepšenie dostupnosti, kvality a cenovej dostupnosti vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve** s cieľom podporiť rozvoj kvality života, zručností a kompetencií detí, prerušiť prenos chudoby z generácie na generáciu a podporiť účasť rodičov na trhu práce.
15. **Úsilie o zlepšenie primeranosti systémov sociálnej ochrany, dôchodkových systémov, systémov zdravotnej a dlhodobej starostlivosti a pokrytia týmito systémami by sa malo doplniť úvahami o tom, ako tieto systémy financovať, keďže primeranosť a udržateľnosť sú spojené nádoby.** Rovnováha medzi rôznymi zdrojmi financovania je síce i naďalej špecifická pre každý členský štát, bolo by však užitočné pokračovať v diskusiách o nových a alternatívnych zdrojoch financovania. Členské štáty by na podporu svojho reformného úsilia mali naďalej využívať existujúce fondy EÚ, najmä ESF+ a Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti.

² Bez toho, aby boli dotknuté prebiehajúce rokovania o odporúčaní Rady týkajúceho sa prístupu k cenovo dostupnej vysokokvalitnej dlhodobej starostlivosti [COM(2022) 441].

16. **Európsky semester je naďalej účinným koordinačným nástrojom** na podporu udržateľného a inkluzívneho hospodárskeho rastu, konkurencieschopnosti, zamestnanosti a primeranej sociálnej ochrany a sociálneho začlenenia. Keďže mnohé reformné opatrenia prijaté členskými štátmi sú súčasťou národných plánov obnovy a odolnosti, stále má zásadný význam, aby sa Rada EPSCO a jej poradné orgány naďalej úzko zapájali do prebiehajúceho monitorovania vykonávania týchto plánov.
17. V záujme posilnenia sociálnej Európy a podpory vykonávania Európskeho piliera sociálnych práv na úrovni EÚ a členských štátov a s náležitým ohľadom na ich príslušné právomoci **by sa mal udržiavať konštruktívny dialóg medzi inštitúciami EÚ, členskými štátmi, sociálnymi partnermi a organizáciami občianskej spoločnosti.**
18. Európska komisia sa vyzýva, aby uvedené politické usmernenia zohľadnila pri príprave ročného prieskumu udržateľného rastu na rok 2023.